

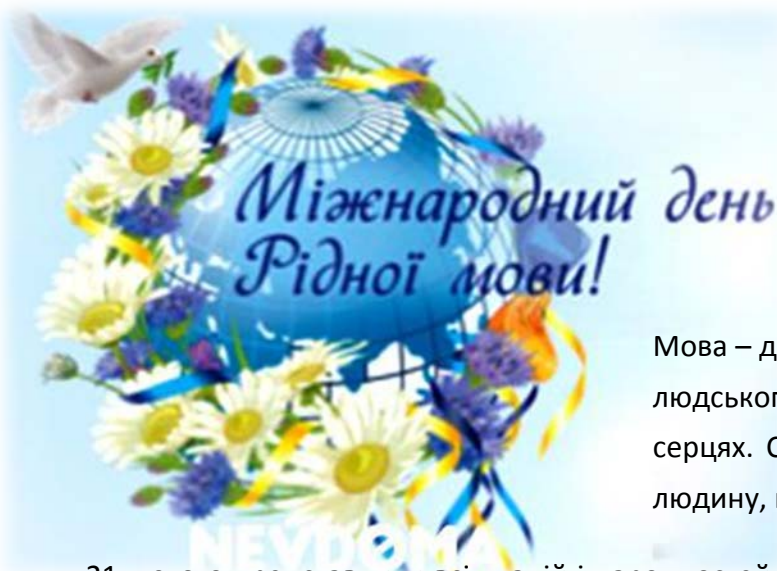
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

О рідне слово, хто без тебе я?..

(до Міжнародного дня рідної мови)

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ

Мова – духовний скарб нації. Це не просто засіб людського існування, це те, що живе в наших серцях. Саме мова формує свідомість, творить людину, культуру, історію.

21 лютого представники всіх націй і народностей у світі відзначають Міжнародний день рідної мови. Це свято було проголошене на XXX сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, яка відбулася 26 жовтня – 17 листопада 1999 року в Парижі. Міжнародний день рідної мови був установлений з метою вшанування пам'яті загиблих захисників бенгальської мови в Республіці Бангладеш, де 21 лютого 1952 року з нечуваною жорстокістю розстріляли студентів-демонстрантів.

Метою Міжнародного дня рідної мови є сприяння мовній різноманітності світу і стимулювання вивчення іноземних мов населенням різних країн. ЮНЕСКО виступило за зближення культур і їх активну взаємодію, зокрема, в мовних питаннях, оскільки саме мови вважаються важливим інструментом розвитку духовної спадщини Планети.

Рідна мова для кожної людини є важливим елементом культурної свідомості. Вона накопичує традиції й досвід попередніх поколінь і дозволяє передати їх нащадкам. Мови, як люди – у кожній своя доля... Народжуються, формуються, живуть та... помирають. Зараз у світі люди говорять на 6 000 мов, і приблизно половина з них під загрозою зникнення. У деяких мов не залишається живих носіїв, тому одним з методів порятунку лінгвістичного багатства планети експерти називають вивчення іноземних мов.

Зберегти зникаючі мови світу, значить, захистити культурну спадщину. Не секрет, що в кожній державі існує кілька мов, одна з яких - державна. Втім, є країни з кількома державними мовами. Тому приклад - Канада, Швейцарія, Бельгія. Існує ще безліч діалектів, що відносяться до тієї чи іншої місцевості. Всі вони мають право на існування, оскільки на них говорять люди. Щоб зрозуміти культурні традиції у світовому контексті, необхідно популяризувати мовну різноманітність.

З ІСТОРІЇ СВЯТА

Історія свята має трагічний початок. Дату 21 лютого вибрано тому, що саме цього дня 1952р. загинуло п'ятеро студентів, які брали участь у демонстрації за надання рідній їм бенгальській мові (в тодішньому Пакистані) статусу державної. Пізніше частина Пакистану стала незалежною державою Бангладеш.

Пам'ятник жертвам боротьби за статус бенгальської мови, встановлений на території університету в Даці.

На жаль, українці також мають трагічні сторінки зі своєї історії. Про це свідчить подвиг Олекси Гірника, який в 1978р. біля могили Т. Шевченка у Каневі вчинив акт самоспалення. У розкиданих на Чернечій горі листівках він написав, що в такий спосіб протестує проти політики ліквідації української нації шляхом нищення української мови та українського національного духу.

В Україні це свято відзначають з 2002 року, коли для зміцнення державотворчої функції української мови та сприяння вільному розвитку і використанню інших мов національних меншин України було видане розпорядження №34/2002-рп “Про відзначення Міжнародного дня рідної мови”.

Відтоді це свято стало ще одним днем пошанування рідної мови в кожному освітньому закладі, у бібліотеках, культурних центрах, просвітницьких організаціях України.

***О рідне слово, хто без тебе я?
Німий жебрак, старцюючий бродяга,
Мертвяк, оброслий плиттям саркофага,
Прах, купа жалюгідного рам'я.***

Дмитро Павличко

Українська мова витримала жорстокі випробування. Це і зневажання її польською владою, російським царизмом, прагнення знищити її і за радянських часів. Не раз українцям забороняли сповідувати віру і вчити у школах дітей – друкувати Святе Письмо і видавати шкільні підручники.

Сучасна українська літературна мова остаточно склалася на початку ХІХ ст. Зачинателем її був І. Котляревський, а основоположником — Т. Шевченко. За українське поетичне слово віддали свої життя Тарас Шевченко, відомі поети 60-х років – Василь Симоненко і Василь Стус.

«Мова - це наша національна ознака, в мові - наша культура, ступінь нашої свідомості... Мова - душа кожної національності, її святощі, найцінніший скарб... І поки живе мова - житиме народ, яко національність. Не стане мови - не стане й національності: вона розпорошиться поміж дужчим народом»(І. Огієнко).

Відомий український письменник ХІХ ст. Панас Мирний писав: *«Найбільше і найдорожче добро кожного народу — це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподівання, роздум, досвід, почування»*.

***Єдиний скарб у тебе – рідна мова.
Заклятий для сусіднього хижацтва.
Вона твого життя міцна основа,
Певніша над усі скарби й багатства***
П. Куліш

Незважаючи на те, що українська мова як державна вперше отримала статус з прийняттям 28 жовтня 1989р. Закону України «Про мови в Українській РСР», тільки із здобуттям Україною незалежності розпочався процес українського мовного відродження. Цьому сприяло конституційне закріплення державності української мови та здійснення низки урядових заходів, спрямованих на піднесення ролі та авторитету української мови в суспільному житті країни. Стаття 10 Конституції України засвідчує: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України». Згідно зі статтями 12 і 23 Конституції України держава дбає про задоволення національно-культурних, духовних і мовних потреб українців за етнічним походженням, які проживають за межами України і не є громадянами України.

Правову основу мовного законодавства України складають Конституція України, Закони України «Про засади державної мовної політики», «Про національні меншини в Україні», «Про освіту», «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про видавничу справу» тощо.

Рідна українська мова - це основа нашої безмежно багатой культури. Класична українська література, починаючи від Шевченка чи навіть ще й від Котляревського, показала нам приклад того, як треба ставитись до народної мови, цього ясного і справді цілющого для художника джерела. До велетнів української національної культури безперечно належать Тарас Шевченко, Іван Франко, Максим Рильський. Шевченко ввібрав у себе могутній волелюбний дух українського народу. У своєму "Кобзарі" народний співець відобразив ціле море народного горя, невольницький поклик до помсти й порив до свободи, чарівну красу української пісні. Вогненною піснею та віщим словом повернувся поет до рідної своєї України. Вірні традиціям великого Кобзаря, класики нашої літератури створили в цей час такі всесвітньо відомі шедеври мистецтва слова, як соціальні повісті й романи (Панас Мирний), драми й комедії (І. Карпенко-Карий), поезію і прозу (Іван Франко), громадянську лірику і публіцистику (Павло Грабовський). Ці письменники боролися за чистоту й яскравість літературної мови, за високу художню майстерність.

З двадцятих років руйнувалися наші безцінні святині, палилися українські бібліотеки, безжально витіснялася рідна мова з державних установ, середніх і вищих навчальних закладів. Ярлик "націоналіста" відразу чіплявся кожному лише за те, що розмовляв рідною мовою.

Внаслідок такої "інтернаціоналізації" наш народ вироджувався, був позбавлений знань про власну історію, культуру.

Максим Рильський у своїх віршах та творах закликав нас любити рідну мову та зберегти її для своїх нащадків. Одним з найкращих віршів Рильського є "Рідна мова". Поет радить вчитись у народу, в якого "кожне слово - це перлина, це праця, це натхнення, це людина".

Українська мова має свою особливу музичальність. Ця незбагненна душа нашої мови, як золотоносна ріка, виблискує хвилями народної пісні, переливається в душу нації, творить почуттєву нерозривність українського серця й української землі. Геніальні композитори Моцарт і Бетховен, Глінка й Чайковський, Барток і Стравінський використовували українські мелодії у своїй творчості. Українська мова – не сирота, вона має слов'янську родину і світову славу. Вона не бідна, не вульгарна, не кривоуста. Вона має все, у тому числі й політичне право жити й розвиватися.

Нетлінним скарбом століть називають **національну мову і літературу** — скарбом, що передається від покоління до покоління, що об'єднує минуле й прийдешнє. Розбудовуючи державу на засадах формування національної свідомості громадян самостійної України, не можна оминати питання статусу української мови в суспільстві. Конституцією України за мовою закріплено статус державної мови, тобто мови суспільного, політичного, офіційно-ділового, мистецького спілкування. Питання формування національної свідомості українців засобами мови цікавило не одне покоління науковців. Так, відомий мовознавець, філософ О.Потебня, який протягом

усього свого життя цікавився питанням зв'язку мови і нації, твердить, що «мова нації — це дуже давнє явище, яке проходить через всю історію, це основа історії людства..., із втратою її носіями зникають ті полісемічні світи значень, що нею продукуються. Збіднюється міра знання. Кожна мова відбиває специфіку вдачі певного народу».

Саме мова створює той національний простір, який є природнім середовищем буття держави. Мовне виховання невіддільне від виховання національної самосвідомості, патріотизму.

Збереження багатомовності дає можливість зберегти не тільки унікальний погляд на нашу тисячолітню історію і культуру, але й виробити найбільш широкі підходи у сфері взаєморозуміння і людяності, які все ще продовжують зберігати в собі ряд проблем, вирішення яких видається складним завданням.

Наша мова успадкована від мов племен, що населяли Київську Русь. Але ж коли вона виникла? Точної відповіді на це питання немає. В IX ст. було винайдено письмо, складена слов'янська азбука (Кирило і Мефодій були її авторами). Але володіли нею спочатку церковнослужителі. З'явилась писемна церковнослов'янська мова. За записами цією мовою ми можемо приблизно визначити, коли ж з'явилась українська мова — очевидно, ще до XI ст.

Сучасна українська літературна мова остаточно склалася на початку XIX ст. Зачинателем її був І. Котляревський, а основоположником — Т. Шевченко.

Українська мова належить до слов'янської групи мов, яку традиційно ділять на східнослов'янські, західнослов'янські, південнослов'янські. Наша рідна мова, російська та білоруська є східнослов'янськими.

**Які чудесні барви у нашій рідній мові,
Які відтінки різні від Сейму аж по Сян!
У Києві говорять інакше, ніж у Львові, —
І чорногуз, і бусол, лелека і боцян...
Так наче називаєш різновиди лелек ти,
А це лиш різні назви, синонімічний ряд.
А є ще риси мови, що зветься діалекти:
Де говори місцеві на дещо інший лад.
На Київщині (в Липках) взуття зовуть обувка,
А огірок звичайний в Чернігові — гурок,
А кошик на Поліссі (в Іванкові) — кошувка,
І назви, і вимова різняться що не крок.**

Д. Білоус

Зроблені кроки по збереженню і поширенню рідних мов на практиці показали, що це активно служить зміцненню солідарності і терпимості, розширенню взаєморозуміння і діалогу, що особливо цінно для нас і нашої власної, сучасної культури і традицій.

Мова дається одвіку й довіку, це – спадкоємність не лише в межах роду, а й народу. Рідну мову слід оберігати як своє майбутнє, пам'ятаючи про першозначення її, як безсмертя українського духу, її рятівну, очищаючу, цілющу, відроджуючу властивість. Якими побачить українців світ – залежить від самих українців. Ми хочемо бути багатомовними та багатознаючими, хочемо належати людству. А для цього ми повинні любити рідну мову. Заснування міжнародною спільнотою свята рідної мови – це тільки проголошення благородної мети. А для того, щоб практично втілити цю мету, потрібно зберігати й плекати рідну українську мову.

ВИСЛОВИ ВІДОМИХ ЛЮДЕЙ ПРО МОВУ

Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку XXI століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу.

Ліна Костенко

Руйнування мови – основи національної культури – це вже не просто вина, а злочин держави перед народом.

А. Мокренко

Мова народу, народності чи діаспори – то генетичний код національної культури, запорука самотності та самозбереження.

В. Овсянико-Куликовський

Мова – найважливіший національний ідентифікатор, завдяки якому кожна нація вирізняється з-поміж інших, усвідомлюючи себе самодостатнім та самочинним суб'єктом історії.

О. Федик

Бог створив народи різними і рівними. Він наділив кожного з нас не тільки розумом, але й призначив бути представником тої чи іншої нації, народу, зі своєю мовою і національною культурою.

Н. Гаджихмедов

... Усі до єдиної мови в світі – надбання всього людства. Вони дозволяють на основі порівняння всіх рівнів мовної структури кожної мови виявити універсальні її властивості, які дали можливість виділитися із живої природи в homo sapiens.

Н. Гаджихмедов

Доля народу нерозривно зв'язана з долею мови. В свою чергу, мова народу є тим стержнем, на якому формується культурна самобутність цього народу.

Н. Гаджіахмедов

Мова є тим чинником, що встановлює «природні» межі нації, при цьому, будучи унікальною системою світобачення й самовираження окремої нації, виступає не лише засобом спілкування, а й дає змогу представникам цієї спільноти розуміти одне одного на глибинному, підсвідомому рівні.

Л. Мацько

Мова – це кров, що оббігає тіло нації. Виточи кров – умре нація.

Ю. Дзерович

Мов поганих не існує в світі, є лише погані язики.

А. Бортняк

Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає.

Х. Арце

Мова росте разом із душею народу.

І. Франко

Без мови нашої, юначе, народу нашого нема.

В. Сосюра

Яке прекрасне рідне слово!

Воно – не світ, а всі світи.

В. Сосюра

Дивуєшся дорогоцінності мови нашої: в ній що не звук, то подарунок, все крупно, зернисто, як самі перла.

М. Гоголь

Людина, котра знає українські слова, ще не знає мови.

О. Яремко

...Без усякої іншої науки ще можна обійтися, без знання рідної мови обійтися не можна.

І. Срезневський

Рушієм національного є дух, а екзистенцією духу є мова.

В. Гумбольдт

Чужу мову можна вивчити за шість років, а свою треба вчити все життя.

Ф. Вольтер

Не можна завдати народові більшої шкоди, аніж забравши у нього його мову.

Е. Кант

Нападати на мову народу – це означає нападати на його серце.

Г. Лаубе

І возвеличимо на диво

І розум наш, і наш язик...

Тарас Шевченко

Одна вона у нас така —

уся співуча і дзвінка,

уся плакуча і гримуча

хоч без лаврового вінка.

Тарас Шевченко

Ну що б, здавалося, слова...

Слова та голос – більш нічого.

А серце б'ється-ожива,

Як їх почує!.. Знать, од Бога

І голос той, і ті слова

Ідуть меж люди!

Тарас Шевченко

Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, сутність нашої свідомості.

Іван Огієнко

Мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб.

Іван Огієнко

Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, в певній традиції. В такому разі мова – це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного я...

Іван Огієнко

Мова – це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма національного організування.

Іван Огієнко

... Поки живе мова – житиме й народ, яко національність ... От чому мова завжди має таку велику вагу в національному рухові, от чому ставлять її на перше почесне місце серед головних наших питань.

Іван Огієнко

Доля нашої мови залежить і від того, як відгукнеться на рідне слово наша душа, як рідне слово бринітиме в цій душі, як воно житиме в ній.

Олесь Гончар

Навіть така сувора наука, як кібернетика, і та знайшла в українській мові свою першодомівку, адже маємо факт унікальний – енциклопедія кібернетики вперше в світі вийшла українською мовою в Києві.

Олесь Гончар

Кожен із нас має гордитися своєю чудовою мовою, адже вона того варта.

Олесь Гончар

Мова вдосконалює серце і розум народу, розвиває їх.

Олесь Гончар

Українське слово. Ти частка тих, що вже давно померли, їх кров живуща, їх жага нетлінна, безсмертне і величне, як Говерла, багате і дзвінке, як Україна.

Дмитро Луценко

Щоб любити – треба знати, а щоб проникнути в таку тонку й неосяжну, величну й багатогранну річ, як мова, треба її любити.

Василь Сухомлинський

Українська мова – божиста, богодана, богообрана.

Мойсей Фішбейн

*Бринить-співає наша мова,
Чарує, тішить і п'янить.*

Олександр Олесь

Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не самі тільки слова, їх сполучення та видозміни, але безліч понять, поглядів на речі, велику кількість думок, почуттів, художніх образів, логіку і філософію мови...

Костянтин Ушинський

Українські пісні стоять далеко вище від інших знаних. В них щирість і природність, особлива сила і ніжність почувань, короткий ярий вислів і кипуче чуття. А українська мова напрочуд поетична й музикальна так, що під оглядом можна порівняти її хіба із старою грецькою або новою італійською.

Осип Бодянський

Відчуваю й усвідомлюю, яка це красива й легка мова.

Ілля Рєпін

Надзвичайна мова наша є ще таємницею. В ній усі тони і відтінки, всі переходи звуків від твердих до найніжніших... Дивуєшся дорожчості мови нашої: в ній що не звук, то подарунок, все крупно, зернисто, як самі перла. І справді, інше слово часом дорожчіше самої речі...

Микола Гоголь

Мова вмирає, коли наступне покоління втрачає розуміння значення слів.

В. Голобородько

Мово рідна! Ти ж – як море – безконечна, могутня, глибинна. Котиш і котиш хвилі своїх лексиконів, а їм немає кінця-краю.

Красо моя! В тобі мудрість віків, і пам'ять тисячоліть, і зойк матерів у годину лиху, і переможний гук лицарів у днину побідну, і пісня серця дівочого в коханні своїм, і крик новонародженого; в тобі, мово, неосяжна душа народу – його щирість і щедрість, радощі і печалі, його труд, і піт, і кров, і сміх, і безсмертя його. Арфо серця мого! Люблю зажуру півнь твоїх, і невмирущий оптимізм гумору твого, і музику слів твоїх. Скарбе мій єдиний, з тобою я найбагатший і найдужчий у світі, без тебе – перекотиполе, що його вітер несе у сіру безвість, у млу небуття. Твердине моя, і захисток, і гордість, і розрада в годину смутку. Люблю тебе і в гніві, коли ти клечеш, як вулкан, і гримиш громами на ворогів, і вбити можеш словом єдиним, як блискавкою. Люблю і твою ніжність, ласкавість, лагідність, коли ти одним-однісіньким словом зігріваєш, мов сонце, і підносиш над хмари та поміж зорі, і повертаєш до діяння, до життя, наснаго моя і мудрий вічний вчителю мій.

Світлоносна! Ти завжди вабиш, чаруєш, кличеш на теплі й могутні хвилі свої. І я, вірний і вічний юнга твій... Єдина печаль проймає, що не вистачить життя, аби переплисти твій мовний океан. Бо ти є Вічність. Ти є Правда, Добро і Краса народу нашого. Мож такою і будь вічно, мово рідна!

Сергій Плачинда

... Без усякої іншої науки ще можна обійтися, без знання рідної мови обійтися не можна.

І. Срезневський

Рідна мова – мати єдності, батько громадянства і сторож держави.

Мікалоюс Даукша

Чужу мову можна вивчити за шість років, а свою треба вчити все життя.

Франсуа Вольтер

Чужою мовою розмовляє у державі або гість, або найманець, або окупант, який нав'язує їй свою мову.

Карл Маркс

Я дуже люблю ... народну українську мову, звучну, барвисту й таку м'яку.

Лев Толстой

Українці – стародавній народ, а мова їхня багатша і всеосяжніша, ніж персидська, китайська, монгольська і всілякі інші.

Евлія Челебі

ПОЕЗІЯ ПРО РІДНУ МОВУ

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову.
Пильно й ненастанно
Політь бур'ян.
Чистіша від сльози
Вона хай буде.
Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.*

Максим Рильський

*Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну,
Красу її вічно живу і нову
І мову її солов'їну.*

Володимир Сосюра

*Колискова пісня, колискова —
то найперша материна мова.
Пахне вона м'ятою і цвітом,
чебрецевим і суничним літом.
Пахне молоком і споришами...
Скільки в ній ласкавості і шани,
скільки в ній тривожності людської,
і надій, і сивини гіркої...
Колискова пісня, колискова —
то солодка материна мова.*

Микола Сингаївський

*Ти зрікся мови рідної. Тобі
Твоя земля родити перестане,
Зелена гілка в лузі на вербі
Від доторку твого зів'яне!
Ти зрікся мови рідної. Ганьба
Тебе зустріне на шляху вузькому...
Впаде на тебе, наче сніг, журба —
Її не понесеш нікому!
Ти зрікся мови рідної. Нема
Тепер у тебе роду, ні народу.
Чужинця шани ждатимеш дарма -
В твій слід він кине сміх-погорду!
Ти зрікся мови рідної...*

Дмитро Павличко

*Молюся нашій пресвятій Покрові —
Благослови і пера, і шаблі!
Бо лиш народи, явлені у Слові,
Достойно жити можуть на землі.*

Л. Костенко

*Як нема без зірок небозводу,
Як блакиті без неба нема,
Так і мови нома без народу,
і народу без мови нема.
Для народу свого велика
Кожна з мов , як творіння вінець,
Люд без мови – то глина безлика,
Без'язика отара овець.*

В. Забаштанський

*Як довго ждали ми своєї волі слова,
і ось воно співа, бринить.
Бринить, співає наша мова,
Чарує, тішить і п'янить.
Як довго ждали ми...
Уклін чолом народу,
Що рідну мову нам зберіг.
Зберіг в таку страшну неgodу,
Коли він сам стоять не міг.*

О. Олесь

*Мова кожного народу
Неповторна і своя;
В ній гримлять громи в неgodу,
В тиші – тьохкіт солов'я.
На своїй природній мові
І потоки гомонять,
Зелен-клени у діброві
По-кленовому шумлять.
Солов'їну, барвінкову.
Колосисту – навіки
Українську рідну мову
В дар дали мені батьки.
Берегти її, плекати
Буду всюди й повсякчас,
Бо ж єдина – так, як мати.
Мова кожного із нас.*

Д. Павличко

*Спитай себе, дитино, хто ти є,
І в серці обізветься рідна мова;
І в голосі яснім ім'я твоє
Просяє, наче зірка світанкова.
З родинного гнізда, немов пташа,
Ти полетиш, де світу далечизна,
Та в рідній мові буде вся душа
І вся твоя дорога, вся Вітчизна.
У просторах, яким немає меж,
Не згубишся, як на вітрах полова.
Моря перелетиш і не впадеш,
Допоки буде в серці рідна мова.*

Д. Павличко

*О мови чисте джерело!
В лихі часи, мій сину,
Воно до купи всіх звело,
Хто любить Україну.
Ковток джерельної води, –
Його завжди будь гідний,
І щирі вірність доведи
Великій мові рідній.*

Н. Хаткіна

*Мова – краса спілкування,
Мова – як сонце ясне,
Мова – то предків надбання,
Мова – багатство моє.
Мова – то чиста криниця,
Де б'є, мов сльоза, джерело,
Мова – це наша світлиця,
Вона як добірне зерно.
Мова – державна перлина,
Нею завжди дорожить:
Без мови немає країни –
Мову, як матір, любіть!*

Ф. Пантов

Якщо з українською мовою
В тебе, друже, не все гаразд,
Не вважай її примусовою,
Полюби, як весною ряст.
Примусова тим, хто цурається,
А хто любить, той легко вчить:
Все як пишеться, в ній вимовляється,
Все, як пісня, у ній звучить.
І журлива вона, й піднесена,
Тільки фальш для неї чужа.
В ній душа Шевченкова й Лесина,
І Франкова у ній душа.
Дорожи українською мовою,
Рідна мова - основа життя.
Хіба мати була примусовою?
Непутящим була дитя!

Дмитро Білоус

Материнська ніжна мово!
Мово сили й простоти, —
Гей, яка ж прекрасна Ти!
Перше слово — крик любові,
Сміх і радість немовляти —
Неповторне слово «Мати» —
Про життя найперше слово...
Друге слово — гімн величний,
Грім звитяг і клекіт орлій, —
Звук «Вітчизни» неповторний
І простий, і предковічний...
Ну, а третє слово — «Мила»
Буря крові, пісня рвійна
І така, як пах любистку,
І така, як мрійка мрійна...
Перейшов усі світи я —
Є прекрасних мов багато,
Але першою, як Мати,
Серед мов одна лиш ти є.
Ти велична і проста.
Ти стара і вічно нова.
Ти могутня, рідна мово!
Мово — пісня колискова.
Мово — матері уста.

І. Багрянний

НАРОДНІ ПРИСЛІВ'Я ПРО МОВУ

- Краса людини – у слові.
- Красна мова знаходить добрі слова.
- Людину видно по її мові.
- Мова – сховище думки.
- Не питай, що за людина – послухай її мову.
- Окраса мови – прислів'я, окраса мудреця – борода.
- Птицю пізнають по пір'ю, а людину по мові.
- Рідна мова – не полова: її за вітром не розвієш.
- Слово до слова – зложиться мова.
- Слово – не стріла, а глибше ранить.
- Слово прикрашає людину.
- Слово старе, та правдою бере.
- Спершу слово зваж, а потім – скаж.
- Те, що виходить з одних вуст, поширюється тисячею мов.
- У великого слова велика основа.
- У слові народу – золото правди.
- Утішливе слово – ліки для хворого.
- Холодними словами серце не запалиш.
- Хто мови своєї цурається, хай сам себе стидається.
- Щире слово, добре діло душу й тіло обігріло.
- Щире слово – половина щастя.
- Що маєш казати, наперед обміркуй.

ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО УКРАЇНСЬКУ МОВУ

1. У алфавіті присутні два варіанти букви г. Знак, відповідний російській букві Гг, означає «південноруське хе». Знак у вигляді літери Гг означає «звичайне російське ге» (зустрічається виключно в запозичених словах).

2. Буква Г г з'явилася тільки в дев'яності роки.

3. На відміну від російської, в українській мові — сім відмінків. Сьомий, кличний, існує також в граматиках латині, грецької та (опціонально) в санскритській граматиці (як опціональний восьмий відмінок).

4. Назви всіх дитинчат тварин в українському відносяться до середнього роду.

5. Слова шукати і бачити походять до тієї ж індоєвропейської основи, що й англійські слова search і watch.

6. При цьому для слова шукати дієслово доконаного виду є суплеттивним: знайти ..

7. Кобзарі визнавали авторство лише Григорія Сковороди і Тараса Шевченка. Решта усні поетичні тексти цитувалися без вказівки авторства.

8. Всього в українському існує три форми майбутнього часу: проста, складова і складна. Майбутній час першої особи однини недосконалого виду в українському має іншу форму без префікса: знатиму, говоритиму, робитиму і т.д.
9. Інфінітив (форми на зразок «робити», «знати» і так далі) має два види: на -ти і на -ть. Більш поширена є форма на -ти (і вона ж — більш давня порівняно з російською на -ть).
10. У парадигмі дієслівного відмінювання виділяється давноминулий час: знав БУВ, говорив БУВ, робив був. Тобто дієслівних часів в українському — не три, як в російській, а чотири.
11. Для ряду слів характерна перегласовка в основі слова (пор. з умляутом / анляутом в германських мовах) при утворенні відмінкових форм слова в одній і тій же основі в залежності від відкритості / закритості слова: Ніч => ночі, віз => воза, кінь => коня, стіл => стола, кіт => ката і т.п. (пор. з «швидкими голосними» в російській мові).
12. На відміну від російської мови, в українській, якщо дієслово-зв'язка вживається, то має однакову форму для всіх форм і чисел (в українському це завжди є; в російській у дієслово-зв'язки «є» різняться форми «є» і «суть «).
13. Твердого знаку немає. Є тільки м'який.
14. Частина дієслів в українській мові має синтетичні форми, які розрізняються, для наказового способу першої особи множини, що не збігаються з формами майбутнього часу тієї ж особи і числа (наприклад, у дієслова їсти = «харчуватися» форми «(по) їмо !» і «ми будемо їсти «різняються).
15. Також, як і твердого знаку, в українському алфавіті немає букв ё, ы, э.
16. Починаючи з вісімнадцятого і до дев'ятнадцятого століття в українській мові використовувалося до п'ятдесяти різних систем письма (але не письменностей). Тому за кількістю орфографії (але не письменностей) українська мова перевершує монгольську.
17. Серед інших, в кінці шістнадцятого — початку дев'ятнадцятого століть на Україні використовувалася особлива система письма («козацький скоропис», укр.), де начертання деяких букв відрізнялися від прийнятих у російській мові.
18. Порівняльна ступінь прислівників відрізняється від ступеня прикметників (на відміну від російської мови) і має інший, ніж у російська мова, вид.
19. В українській мові не 27, як у російській, а 23 дієслівні приставки. Значення деяких українських приставок об'єднують в собі значення росіян. Якщо брати за критерій існування різних мов відмінності в семантичних полях, то це — достатній доказ того, що українська мова відрізняється від російської.
20. В українській мові менше слів, що походять з старослов'янської мови.
21. Письмова літературна мова як відмінна від російського сформувалась до кінця шістнадцятого століття.
22. На території, що пізніше стала територією української держави, не було переслідувань книгопечатників (на відміну від території Московського царства, звідки був змушений тікати Іван Федоров).
23. На українській, як рідній мові, говорить близько сорока мільйонів чоловік.

24. Нормотворча (регулюючими) організаціями щодо українського є чотири установи: Національна академія наук України, Інститут української мови, Український інформаційний фонд та Інститут мовознавства імені О.О. Потебні.
25. За межами Європи українська мова має напівофіційний статус в США (округ Кук штату Іллінойс).
26. Виділяють північне, південно-західне і південно-східне наріччя української мови, кожне з яких, у свою чергу, ділиться на безліч діалектів, що утворюють соціально-діалектний континуум.
27. Русинська мова деякий час вважалась діалектом української.
28. Союз «котрий» і його похідні в українському вживається рідше, ніж російське слово «который» (з тим самим значенням і функціями).
29. Ненаголошені голосні не редукуються (безударне «о» вимовляється чітко, як о).
30. Існує чергування приголосних в іменниках (а не тільки в дієсловах, як в російській) в давальному та місцевому відмінках однини: рука — руці, нога — на нозі, дорога — на дорозі, муха — на мусі, язик — на язиці, плуг — у плузі, кожух — кожусі.
31. Іменники, що позначають тварин та інші одухотворені істоти, можуть вживатися у формі, що збігається або з родовим або з називним відмінками: напувати корів і напувати корови, годувати свиней і годувати свині, пасти овець і пасти вівці, пасти волів і пасти воли, поїти коней і поїти коні.
32. В даний час існує два різновиди української мови: це східний суржик і західний. В українській мові й донині збереглися назви місяців з давньослов'янського календаря.
33. Українська мова входить в список найкрасивіших мов світу. Мова є мелодійною, тому її і визнали другою за мелодійність, після італійської. Сама вживана буква в українській мові — буква «п». І саме на цю букву починаються найбільша кількість слів. А на букву «ф» найменша.
34. Сама древня згадка про українську мову була в 858 році. Після видання «Енеїди» Івана Котляревського, українська мова була прирівняна до літературної мови. Івана Котляревського і по праву вважають основоположником нової української мови.
35. В сучасній українській мові, на відміну від російської, збереглися давньослов'янські назви місяців: січень (час вирубки лісу), лютий (люті морози), березень (тут існує кілька тлумачень: починає цвісти береза; брали березовий сік ; палили березу на вугілля), квітень (початок цвітіння берези), травень (зеленіє трава), червень (червоніють вишні), липень (початок цвітіння липи), серпень (від слова «серп» , що вказує на час жнив), вересень (цвітіння вересу), жовтень (жовтіють листя), листопад (опадає листя з дерев), грудень (від слова «груда» — мерзла колія на дорозі).
36. Перший український підручник граматики і словник були опубліковані в двадцятих-сорокових роках 19-го століття.
37. Сучасна українська мова налічує, згідно словником Національної Академії Наук України, близько 256 тисяч слів і включена до списку мов, які успішно розвиваються в даний час.
38. Відповідно «Короткий словник синонімів української мови», у якому розроблено 4279 синонімічних рядів, найбільшу кількість синонімів має слово «бити» — 45.

Рекомендована література

- Закон України «Про засади державної мовної політики»: із змінами і допов., внесеними Законами України [від 03.07.2012 № 5029-VI] // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 23. – Ст. 218 – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>
- Ажнюк Б. Найперший символ : [чи потребує українська мова додаткових засобів правового захисту?]/ Б. Ажнюк //Голос України. - К., 2012. - № 216/15 листоп./ . - С. 4
- Болтівець С. Мовна свідомість народу : напучування митрополита Іларіона - Івана Огієнка/ С. Болтівець //Дивосвіт: всеукраїнський науково-популярний журнал. - Київ, 2012. - № 1. - С. 29 - 32.
- Бородюк Н. Щоб рідне слово не вмирало / Н. Бородюк // Уряд. кур'єр. – 2010. – 20 лют. – С. 10
- Брязгунов Ю. Лінгвореалії: в уявленні академії та інших / Ю. Брязгунов // Молодь України. – 2007. – 22–28 лют. – С. 2
- Гуменюк (Куземко) М. Золотий ключ української нації / М. Гуменюк (Куземко) // Слово Просвіти. – 2012. – № 17 (654), 26 квітня–2 травня. – С. 10.
- Єрмоленко С. Самовизначення через рідну мову: Міжнарод. конгрес «Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі» / С. Єрмоленко // Дивослово. – 2005. – № 10. – С. 41–45
- Жулинський М. Українська мова – дзеркало своєрідності народу / М. Жулинський // Уряд. кур'єр. – 2008. – 16 лют. – С. 8
- Крайній І. Аби нації не відібрало мову / І. Крайній, А. Свиридовський // Україна молода. – 2010. – 23 лют. – С. 2
- Кушнір Л. Розмовляти українською неконституційно? / Л. Кушнір // Україна молода. – 2010. – 5 лют. – С. 2
- Карпіловська Є. Мова на повсякчас/ Є. Карпіловська //Дивослово. - № 6. - С. 60 – 61.
- Лизанчук В. "Без української мови немає України у себе і у світі"/ В. Лизанчук // Дзвін. - 2011. - № 1. - С. 89 - 94.
- Лизанчук В. Діла злих загинуть : українська мова - основа безпеки нації/ В. Лизанчук // Дзвін. - 2010. - № 8. - С. 96 - 105.
- Лозинський А. Дещо про державну мову в Україні / А. Лозинський // Україна. – 2008. – № 11. – С. 46
- Маляренко В. Щодо мовних проблем/ В. Маляренко // Голос України. - К., 2012. - № 163/1 верес./ . - С. 5.
- Масенко Л. Щоб рідне слово не вмирало/ Розмову з мовознавцем, професором Нац. ун-ту "Києво-Могилянська академія" Л. Масенко вела Н. Бородюк // Урядовий кур'єр: газета центральних органів виконавчої влади України. - К., 2010. - № 33/20 лют./ . - С. 10.

- Маніфест Міжнародної громадянської організації «Конгрес захисту української мови» // Літ. Україна. – 2005. – 17 лют. – С. 2
- Стрілько В. П'ятирічка втрачених надій: [провал програми розвит. держ. мови в Україні] / В. Стрілько // Україна молода. – 2008. – 8 листоп. – С. 10–11
- Стрілько В. День мови: рідної / В. Стрілько // Дзеркало тижня. – 2007. – мова наша зберегла свою неповторну красу й милозвучність. 17 лют. – С. 17
- Тоцька Н. Засоби милозвучності української мови/ Н. Тоцька // Дивослово: науково-методичний. - 2012. - № 12. - С. 38 – 42.
- Федоренко В. Рідна мова – божа благодать / В. Федоренко // Дивослово. – 2009. – № 2. – С. 2–6
- Шумило М. Могутня й чарівна/ М. Шумило // Дивослово: науково-методичний. - 2012. - № 9. - С. 37 – 42.
- Ющук І. Рідна мова й інтелект/ І. Ющук // Дивослово: науково-методичний. - 2013. - № 10. - С. 8 – 12.

Ресурси Internet:

- Рідна мова (вірші) // Слово наше рідне - слово українське! – Режим доступу: http://slovokalinove.blogspot.nl/p/blog-page_15.html
- Українська електронна бібліотека – Режим доступу: <http://libruk.in.ua>
- Електронна бібліотека української літератури – Режим доступу: <http://www.ukrclassic.com.ua>
- Інформаційно-пошукова система "Український правопис" – Режим доступу: <http://pravopys.kiev.ua/pravopys.aspx>
- Офіційний сайт Української мови – Режим доступу: <http://ukrainskamova.com>
- Словники на порталі MOVA.info – <http://www.mova.info/>
- Словники он-лайн :
 - [Словник української мови за редакцією Б.Д.Грінченка](#)
 - [Російсько-український словник сталих виразів](#)
 - [Словник іншомовних слів](#)
 - [Антисуржик. Словник «українського» суржика](#)
 - [Орфографічний словник української мови](#)
 - [Словник синонімів української мови](#)
 - [Словник фразеологічних синонімів](#)
 - [Академічний тлумачний словник \(1970—1980\)](#)
 - [Словопедія \(українські словники: орфографічний, фразеологічний, крилатих висловів, українсько-російський, словники синонімів, іншомовних слів та ін.\)](#)
 - [Словник іншомовних слів](#)
 - [Словник літературознавчих термінів](#)